

De spelling van Nederlandse plantennamen volgens de NIBI-richtlijnen

Ruud van der Meijden (Rijksherbarium / Hortus Botanicus, Postbus 9514, 2300 RA Leiden)

De toepassing van de officiële regels van de nieuwe spelling heeft tot tal van problemen bij de spelling van biologische namen geleid. Omdat namen van organismen een sleutelrol spelen in biologische publicaties, en omdat Nederlandse namen steeds vaker worden gebruikt *in plaats van* wetenschappelijke namen, besloot het Nederlands Instituut voor Biologie (NIBI) om een spellingcommissie in het leven te roepen.¹

Deze commissie kwam tot de volgende voorstellen:

1. biologische namen behoren tot de levende taal; zij volgen dus in principe de officiële spelling;
2. uitzondering 3 van regel 5.1.1.1 van het Groene Boekje² wordt niet toegepast;
3. bij regel 5.1.1.2 (a,b,c) van het Groene Boekje wordt niet op de meervoudsvorm gelet;
4. het opstellen van een korte lijst met bijzondere gevallen.

Toelichting

ad 1 – De spellingsverwarring die is ontstaan zou nog groter worden indien “de biologen” plotseling de namen voor biologische taxa als eigennaam zouden opvatten, en de nieuwe spellingsregels niet op deze “biologische eigennamen” zouden toepassen [Voorbeeld: iedereen zou thans kattenstaart (voor *Lythrum*) schrijven, behalve de bioloog: deze zou schrijven: “Kattestaart”]. En wat zou de motivatie zijn om thans een uitzondering te maken voor de spelling van biologische namen? Deze hebben immers ook eerder de spellingswijzigingen gevolgd.

Over het eventuele gebruik van een hoofdletter het volgende. Reeds vele jaren wordt in *Gorteria* de Nederlandse naam van een taxon met een hoofdletter gespeld, *naar analogie van* het gebruik van de hoofdletter bij de genusnaam van de wetenschappelijke naam. Dit betekent echter niet, dat zo’n Nederlandse naam tot de taalkundige categorie der eigennamen behoort: regel 5.3 van het Groene Boekje geeft dan ook aan dat namen van planten en dieren niet als eigennaam worden beschouwd. In veel andere biologische publicaties wordt die hoofdletter niet gebruikt, en dat zal ook in de toekomst wel zo blijven.

ad 2 – Woorden waarvan “het eerste deel een dierennaam en het tweede deel een plantkundige aanduiding [is]” zouden volgens het Groene Boekje zonder tussen-n moeten worden gespeld. Deze uitzonderingsregel leidt tot verschillen tussen gelijksoortige namen (voorbeeld: katekruid voor *Nepeta* maar kattenstaart voor *Lythrum*). Naar het oordeel van de NIBI-commissie heeft de Nederlandse Taalunie zich onvoldoende rekenschap gegeven van de consequenties van deze uitzonderingsregel (voorbeeld: bijeorchis, want ‘bij’ is een dierennaam en ‘orchis’ een plantkundige aanduiding; daarentegen dennenorchtis en poppenorchis, want ‘den’ en ‘pop’ zijn geen diernamen). De NIBI-commissie is van mening dat deze uitzonderingsregel geschrapt moet worden.

ad 3 – Voor woorden die eindigen op een toonloze /e/ (zoals in heide, linde) heeft het Groene Boekje een regel gemaakt die zeer moeilijk toepasbaar is, en zelfs onder lexicografen tot verschillende oplossingen leidt. Dit komt, omdat de meervoudsvorm [-es, -en of -es/-en] van het woord meetelt bij de spelling van een samenstelling. Afgezien van het verschijnsel dat de laatste jaren steeds vaker een -s als meervoudsvorm wordt gebruikt bij een woord dat eindigt op een zachte /e/, bestaan er ook verschillen tussen schrijf- en spreektaal bij deze meervoudsvormen, terwijl er bovendien regionaal verschillen optreden. Als, zoals de NIBI-commissie voorstelt, de meervoudsvorm niet wordt meegeteld, blijft het (bijvoorbeeld) doddegras in plaats van (volgens de regels van het Groene Boekje) doddengras.

ad 4 – In een aantal gevallen speelt de etymologie van een naam een rol bij de spelling. Het betreft de volgende plantennamen: bilzekruid, ereprijs, hennegras, huttentut, kaardebol, kalketrip, maretak, sporkehout, wegedoorn, wollegras, zene-groen. Voorts wordt gespeld: fluitenkruid en krabbenscheer.

Consequenties

Het NIBI heeft het verslag van de commissie en de totaalijst van biologische namen met samenstelling gepubliceerd in BioNieuws.³ Het doet de aanbeveling om die schrijfwijze te volgen. De NIBI-spelling zal worden toegepast bij de Biologische Basisregisters (CBS), het Nationaal Natuurhistorisch Museum (Naturalis), en in de eerstvolgende bijdruk van Heukels' Flora van Nederland. Hieronder volgt het overzicht van de schrijfwijze van botanische namen-met-samenstellingen welke in de Heukels-Flora voorkomen. Deze spelling zal ook door de Gorteria-redactie worden toegepast.

Plantennamen-met-samenstellingen, gespeld volgens de NIBI-richtlijnen

Berendruif	Geitenbaard	Leeuwenbek
Berenklauw	Genadekruid	Leeuwentand
Biestarwegras	Guldenroede	Lenteklokje
Biezenknoppen	Hanenpoot	Lievrouwewedstro
Biggenkruid	Hazelaar	Lisdoddefamilie
Bilzekruid	Hazenpootje	Maagdenpalm
Blazenstruik	Hazenstaart	Madeliefje
Boerenjasmijn	Hazenzegge	Maretak
Bokkenorchis	Heggenidoornzaad	Mottenkruid
Bonenkruid	Heggenidoornknoop	Muizenoor
Bijenorchis	Heggenrank	Muizenstaart
Dennenorchis	Heggenwikke	Muggenorchis
Dennenwolfsklauw	Hennegras	Naaldenkervel
Doddegras	Huttentut	Ogentroost
Dovenetel	Kaardebol(familie)	Ossentong
Duivenkervel(familie)	Kalketrip	Paardenbloem
Eendenkroos(familie)	Kattendoorn	Paardenbloemstreepzaad
Ereprijs	Kattenkruid	Paardengras
Fluitenkruid	Kattenstaart	Paardenhaarzegge
Ganzenbloem	Koninginnenkruid	Paardenhoeftklaver
Ganzenvoet	Krabbenscheer	Paardenkastanje(familie)
Ganzerik	Krentenboompje	Paardenstaart(familie)

Paardenzuring	Schorrenkruid	Wantsenorchis
Paddenrus	Schorrenzoutgras	Waterkaardefamilie
Papegaaienkruid	Schorseneer	Wederik
Pijpenstrootje	Slangenkruid	Wegedoorn
Piramidezenegroen	Slangenlook	Weidehavikskruid
Pittenkruid	Slangenwortel	Wespenorchis
Poppenorchis	Sporkehout	Wildemanskruid
Postelein	Sterrenkroos(familie)	Wilgenroosje
Pruikenboomfamilie	Vijgenboom	Wollegras
Ratelaar	Vinkenzaad	Zegekruid
Roggelelie	Vliegenorchis	Zenegroen
Rozemarijn	Vlooienkruid	Zonnebloem
Schapengras	Vossenstaart	Zonnedauw
Schapenzuring	Vroegeling	Zonneroosje
Schedefonteinkruid	Vrouwenmantel	Zwanenbloem(familie)

1. Samenstelling van de Commissie:

prof.dr. J. van Andel (vice-voorzitter Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging), *dr. C. Bas* (voorzitter Commissie van naamgeving, Nederlandse Mycologische Vereniging), *dr. J.M. van den Broek* (hoofdredacteur BIONieuws), *drs. L. van Duuren* (Biologische Basisregisters, Centraal Bureau voor de Statistiek), *drs. W. Hettterscheid* (voorzitter Commissie voor naamgeving van Sierteeltgewassen, Vaste Keurings Commissie), *drs. C.R.M. Koopman* (directeur Nederlands Instituut voor Biologie), *drs. M.J.H. Kortselius* (Bryologische en Lichenologische Werkgroep van de KNNV), *dr. R. van der Meijden* (auteur Heukels' Flora van Nederland), *dr. J. Mennema* (auteur Heimans, Heinsius & Thijsse Geïllustreerde Flora van Nederland en België), *dr. D. De Meyere* (Nationale Plantentuin van België), *dr. E.J. van Nieukerken* (eindredacteur serie Nederlandse Fauna, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis), *dr. L.C.M. Röst* (hoofdredacteur Winkler Prins Encyclopedie).

2. Woordenlijst Nederlandse taal, ed. 3. Sdu Uitgevers, Den Haag 1996.

3. R. van der Meijden, L.C.M. Röst & C.R.M. Koopman, 1997. NIBI-richtlijnen voor de schrijfwijze van biologische namen (incl. Totaallijst van biologische namen met samenstellingen). BIONieuws 20, 13 december 1997, pag. 16.